

INFORMATOR

NSPRV-CPTE

**BESPLATAN
PRIMERAK**

**Kolektivni članovi i osnivači Sindikata radnika u prosveti Srbije (Srps) su
NSPRV i SOB GO**

**sindiso@sbb.rs
www.nsprv.org
www.srpss.org.rs**

NEZAVISNI SINDIKAT PROSVETNIH RADNIKA VOJVODINE • GODINA 4 • OKTOBAR 2010 • BROJ 41(5)

ОБЕЛЕЖЕН СВЕТСКИ ДАН НАСТАВНИКА Опоравак почиње са учитељима

Овогодишњи Светски дан учитеља, 5. октобар, био је посвећен је есенцијалној улози учитеља у пружању релевантног и одговарајућег знања деци, младима и одраслима. Светски дан учитеља проглашен је 5. октобра 1993. године од стране Уједињених нација, а његов циљ је да истакне и нагласи улогу учитеља у образовању и развоју деце и истакне принципе и препоруке о положају учитеља и наставника.

У многим земљама постоји озбиљан недостатак учитеља. Још 18 милиона учитеља у свету биће потребно уколико се жели постићи свеопште основно образовање до 2015. године. За неке земље то ће значити увећање броја учитеља и до 280 одсто, објављено је пре две године у заједничкој поруци неколико међународних организација поводом Међународног дана учитеља.

Недостатак квалификованих учитеља један је од највећих изазова за постизање циљева Дакарског Оквира за акцију „Образовање за све“, а на учитељску професију све више утичу и економске, социјалне, науч-

не и технолошке потребе, насиље у школама. Суочени са великим очекивањима, учитељи се често осећају потцењенима, без довољне подршке и лоше професионално опремљени да се носе са реалношћу средине у којој раде. Учитељске стратегије на националном нивоу морају бити у сагласности са постојећим глобалним и регионалним оквирима како би допринели осигурању квалитета и побољшању статуса и радних услова учитеља. Такође морају бити у сагласности са плановима за смањење сиромаштва и образовним стратегијама. Планови и стратегије такође морају бити приоритет, финансирани у довољном обиму како би могли брзо да одговоре на растуће захтеве.

(Наставак на сир. 3 и 4)

ЈЕЛЕНА ЗЕЈАК НОВА ПРЕДСЕДНИЦА СКУПШТИНЕ НСПРВ

На 05. октобар Светски дан учитеља одржана је, у сомборском Дому ученика средњих школа, X редовна Скупштина Независног синдиката просветних радника Војводине. На образложени предлог радног председништва за председника Скупштине НСПРВ једногласно је изабрана Јелена Зејак из Суботице.

Јелена Зејак је 1982. године завршила Педагошку академију у Бања Луци. У просвети ради 24 године као наставница српског језика и књижевности, а у ОШ „Свети Сава“ у Суботици запослена је последњих 15 година. У професионалној каријери постизала је запажене резултате у раду са ученицима на разним такмичењима које је организовало министарство просвете. Ученици којима је предавала, као у правилу стижу су до покрајинског и републичког нивоа такмичења. Пре пет година изабрана је за нај наставницу у њеној смени од стране ученика завршног разреда.

Ценећи просветну струку, која је крајем деведесетих била на пони-

жавајуће ниском нивоу у друштву, учествовала је у великим штрајковима који су организовали струковни синдикати. Од 2001. године постала је члан, НСПРВ јер је „још тада у руководству тог синдиката препознала снагу, одлучност и визију коју треба да има озбиљан синдикат“.

У суботичкој ОШ „Свети Сава“ била је председница синдиката у два мандата. Члан је ИО НСПРВ од 2003.године. У тешкој години разлаза (2007.) са ГСПРС „Независност“, изабрана је за председницу Градског одбора НСПРВ у Суботици, и заједно са колегама из Суботице и Сомбора успела да сачува скоро сво чланство у суботичким школама. Члан је Републичког одбора СрпС.

(Наставак на сир. 5)

МИНИСТАРСТВО ДИЖЕ КРЕДИТ ДА БИ ИСПЛАТИЛО ОТПРЕМНИНЕ! Обрадовић „честитао“ просветарима њихов дан

Министар просвете проф. др Жарко Обрадовић рекао је, на Светски дан учитеља, да министарство има идеју да подигне кредит који ће бити основа за социјално-економски програм и омогућити да у једном тренутку образовни систем напусти неколико хиљада људи, под одређеним условима. Министар Обрадовић рекао је, поводом 5. октобра, Светског дана просветних радника, да се разматра могућност смањења броја предмета у школама, не доводећи у питање квалитет знања, као и да се ради на успостављању равнотеже између демографске ситуације у Србији и потреба образовања. Говорећи о положају просветних радника, Обрадовић је истакао да без квалитетних наставника нема ни квалитетног нити функционалног знања ученика, и нагласио да ће плате у просвети наредне године бити повећане у три наврата. Током октобра биће потписан Протокол о цени рада за 2011, рекао је Обрадовић, наводећи да се убразано ради на доношењу Стратегије образовања, документа о којем би јавна расправа требало да се отвори током наредне године.

И поред, уобичајеног, оптимизма ресорног министра Међународни дан наставника српски просветари су дочекали у суморном расположењу: просечна плата у образовању је са 428 евра у октобру 2008. пала на 339 евра у октобру ове године, над главом им виси рационализација, нема мреже школа, ЈЛС не плаћају јубиларне и друге награде и бонусе, услови рада су драматични, од шаргарепе и штапа, остао је само штап – прети се прове-

рама диплома, персоналних досијеа, ванредним лекарским прегледима... Ипак СрпС назире „светло на крају тунела“ и очекује да у 2011. дође до одмрзавања зарада и враћања јубиларних и Божићних награда и бонуса, већих издвајања за просвету, измене спорних одредаба Закона о основама система образовања и васпитања, доношења критеријума за мрежу школа, фер и на закону засноване рационализације, решавање вишкова уз стимулативне отпремнине, плаћања трошкова стручног усавршавања и превоза, плаћање материјалних трошкова наставе ...

У овом броју можете још читати:

ВОЈВОЂ. УЧИТЕЉИ У СРБИЈИ ПОЧЕТКОМ XIX ВЕКА.....	стр. 2
WORLD TEACHERS' DAY 2010.....	стр. 3
УГРОЖЕНИ ЦИЉЕВИ ОБРАЗОВАЊА ЗА СВЕ.....	стр. 5
СВЕТСКИ ДАН (НЕ)ДОСТОЈАНСТВА РАДА.....	стр. 7
ДРУГИ ОБРАЗОВНИ СИСТЕМИ.....	стр. 9
ПРОВЕРА ДИПЛОМА.....	стр. 9
ПЛАТЕ МАЂЕ, ИНФЛАЦИЈА ПРЕБАЦИЛА ПЛАН.....	стр. 10
ПРАВНИЦИ ОДГОВАРАЈУ.....	стр. 11
УЧИТЕЉИЦА ТУЖИЛА УЧЕНИКА ЗБОГ ПРТЕЖА.....	стр. 12

VOJVOĐANSKI UČITELJI U SRBIJI POČETKOM XIX VEKA

Stanje prosvete i kulture u Srba koji su živeli u austrijskim zemljama početkom XIX veka bilo je veoma povoljno. Već tada je tamo postojala široka mreža srpskih osnovnih škola. Veliki broj prečanskih učitelja započeo je svoju karijeru u srpskim školama u svojoj domovini, Austriji. Prilikom konkurisanja za neko upražnjeno učiteljsko mesto kandidati i učitelji su, uz molbu, morali da prilože podatke i o školskoj spremi, kretanju u službi, verispovedi i zdravstvenom stanju.

Podozrivost austrijskih vojnih vlasti prema srpskim učiteljima naročito je bila velika na teritoriji Vojne granice. Tako je Brigada stalno tražila njihove izjave, sa zakletvom, da ne pripadaju nekoj tajnoj organizaciji. Ta podozrivost bila je najizraženija u vreme Prvog srpskog ustanka. Generalna komanda je zabranila rasturanje knjige *Zalozno podjarmljenje Srba 1813. godine* i naredila da se konfiskuju svi zaplenjeni primerci.

Pančevački i belocrkvanski magistrati morali su da podnose izveštaje o ponašanju „svojih“ nacionalnih učitelja. Iz mnoštva takvih dokumenata treba izdvojiti izveštaj Magistrata u Beloj Crkvi od 5. marta 1853. godine. Prema tom izveštaju, učitelj Pavle Mihajlović je primljen kao pripravnik pri nacionalnoj školi u Beloj Crkvi, postavila ga je tamnija crkvena opština, ispoljavao je veliku mržnju prema Rumunima, nije hteo da peva u crkvi na rumunskom jeziku za vreme rumunske službe (mise) i potpirivao je sukob između Rumuna i Srba. Literatura o radu srpskih učitelja u Austriji je veoma oskudna. Ovdje treba izdvojiti knjigu Andrije Ognjanovića *Graničarske narodne škole i njihovi učitelji na teritoriji Vojvodine od 1774. do 1874. godine* (Novi Sad, 1964), u kojoj se navode spiskovi srpskih učitelja, nažalost nepotpuni, na teritorijama Banatske vojne krajine, Sremske vojne krajine i Šajkaškog bataljona. U tim spisковima nalaze se i učitelji koji su kasnije radili u Srbiji, a to su: Brađić Josif, 1826. godine učitelj u Vitojevcima (Sremska vojna krajina), Veckecki Pavle, 1826. godine – Jarkovac, 1830-1843. godine – Dobrica, 1843- 1847. godine – Samoš (Banatska vojna krajina), Vujić Dimitrije, 1826-1829. godine – Kajtasovo (Banatska vojna krajina), Grabovski Jevtimije, 1825. godine – Belegiš (Sremska vojna krajina), Joanović Pavle, 1842-1848. godine – Progar (Sremska vojna krajina), Jovanović Petar, 1840-1843. godine – Banatski Brestovac, 1842. godine – Čortanovci (Sremska vojna krajina), Kanački Stevan, 1826. godine – Samoš, 1830. godine – Ilandža, 1831. godine – Sige (današnji Perlez, sve u Banatskoj vojnoj krajini), Maksimović Jovan, đakon, 1834. godine – Sremska Mitrovica, Marković Katarina, 1848. godine – Jarkovan (Banatska vojna krajina), Marković Pavle, učiteljski pomoćnik, 1803-1808. godine – Zemun, Marković Sava, 1842-1847. godine – Farkaždin (Banatska vojna krajina), Milovuk Tatomir, 1845-1849. godine – Dobanovci (Sremska vojna krajina), Mihajlović Dimitrije, 1825. godine – Klenak (Sremska vojna krajina), Pantelić Mihailo, 1825. godine – Karlovčić (Sremska vojna krajina), Popović Andrija, 1770-1775. godine – Karlovčić, Popović Jovan, 1831-1848. godine – Bela Crkva, i 1848. godine – Jarkovac (Banatska vojna krajina), 1855. godine – Deč (Sremska vojna krajina), Popović Sava, od 1820. godine učiteljavao u

Vukobrat Stojanović

Austriji, 1825. godine Jamena (Sremska vojna krajina), Stefanović Konstantin, 1842-1849. godine – Vitojevci i Tucakovi Jovan, 1826-1830. godine – Bela Crkva.

Mr Milan Todorović i Elza Heš, autori rada *Istorija škola u Pančevu u XVIII i XIX veku*, daju samo jedan podatak za našu temu, naime – da se učiteljski pomoćnik Zarije Popović nije mnogo zalagao, pa ga je Generalna komanda 1829. godine upozorila da ozbiljnije radi, a on je 1830. godine podneo molbu da pređe u Srbiju. Nažalost, učitelja Zarija Popovića ne nalazimo u srbijskim istorijskim arhivima.

Potpunije podatke o službovanju Pavla Joanovića nalazimo u radu Milorada Radevića *Prota Mateja o „Istoriji najvažniji događaja u Srbiji“ Pavla Joanovića*. Po njegovom mišljenju, Joanović je službovao kao učitelj najpre u Tenji (1832-1833), pa u Iloku – do jula 1842. godine, kada je prešao u Srbiju i dobio mesto učitelja u Smederevu.

Fragmentarni arhivski podaci proširuju spisak vojvodanskih učitelja. Navešćemo samo one najzanimljivije: Miloš Lončarević je još za vreme svog školovanja u aradskoj gimnaziji bio pojac u Tekelijinoj crkvi, a posle je njegovo prvo radno mesto bilo kancelarist u dobru Mercidorfu baronice Lovrest. Posao kancelariste je petnaest godina obavljao u rodnom mestu Jasenovu (Banat) učitelj Ilija Stanisavljević. Konstantin Georgijević, Vrščanin, pre dolaska u valjevsku školu radio je tri godine u Konzistorijalnoj kancelariji Temišvarске eparhije i osam meseci kao praktikant i pevac u Katedralnoj crkvi u Vršcu.

Prema kondukt listama i drugoj arhivskoj građi, Pančevac Pavle Radivojević je prve dve godine radio u Pančevu, Dubrovčanin Petar Marinović – tri godine kao privatni učitelj u svom rodnom gradu, Irizanin Jevtimije Grabovski je pre dolaska u Srbiju imao dvadeset tri godine radnog staža, Sava Popović iz Despot Sent Ivana je od 1820. do 1832. godine učiteljavao u Austriji, Jakov Milivojević iz Banatskog Brestovca najpre je radio u Banatu, Čenejac Momir Tomić je čak dvadeset osam godina radio u Austriji, Dimitrije Nikolajević je tri godine radio u Zemunu, a Naum Petrović samo 1834. godine u Austriji.

Stefan Stojanović, pošto je završio sedam razreda u požunskoj gimnaziji, bio je učitelj u Suseku, Zemunu, Šidu i Staparimu. Jovan Kostić je pre dolaska u Srbiju radio dve godine kao učitelj u Sremu. Pančevac Jakov Krčedinac je, kao i mnogi drugi učitelji, radio u svom gradu, i to kao pisar u okružnom odboru. Vasilije Abžić je pre dolaska u Srbiju obavljao pisarske poslove godinu i tri meseca kod beležništva Magistrata u Đuru. Radno Iskustvo u Austriji, odnosno Cesariji, stekao je učitelj Dimitrije Nikolajević.

Učitelj Nestor Gojković, rodom iz sremskog Jaska, od 1845. do 1852. godine naizmenično je radio u Srbiji i Sarajevu. Načelnik Valjevskog okruga je 12. juna 1848. godine javio Početeljstvu prosvetljenja da je Gojković, učitelj orašacke škole, napustio to selo i sa svojom porodicom otišao u Beograd, a odatle u „onu stranu“. Pančevac Aleksandar Šuškalović je skoro pet godina radio u sarajevskoj Trgovačkoj školi, sve do 1847. godine, kada prelazi u Srbiju. Verovatno je bilo više srpskih učitelja iz Vojvodine u Bosni, a mnogi su radili i u Staroj Srbiji (Makedoniji i Kosmetu) i u Bugarskoj.

NEODGOVARAJUĆE ŠKOLSKE ZGRADE I USLOVI RADA

Đura Jakšić samovoljno napustio školu zbog urušavanja

Iako se od 1836. godine mnogo radilo na unapređivanju školstva, većina školskih zgrada, naročito u selima, i dalje nije odgovarala za rad u nastavi. Zbog toga su bile česte žalbe učitelja na loše školske zgrade i nedovoljni inventar.

Jedna od prvih seoskih škola, krmjevačka, nalazila se u neposrednoj blizini stare crkve. Bila je sagrađena od brvana, spolja oblepljena blatom, a pokrivena čeramidom, što je u to vreme bila retkost jer su sve kuće pokrивane slamom, senom i šindrom. Imala je dva odeljenja. Bila je i dobro skrivena od turskih pogleda, što joj je omogućilo bezbedan rad. I do kraja pedesetih godina nastava se uglavnom izvodila u memljivim i tamnim privatnim kućama, u zgradama od lošeg materijala. Od 1836. godine sreske starešine imale su obaveznu da učitelju obezbede stan (kvartir). Te godine, 12. oktobra, pukovnik Petar Lazarević izvestio je kneza Miloša da je učitelju Jovanu Tucakoviću odredio stan u Karanovcu – Peruničićevu kuću.

Požarevački učitelj Mojszej Živojinović pismom od 8. maja 1840. godine obaveštava Početeljstvo prosvete o staroj školskoj zgradi bez stakala na prozorima i učionicama bez „skamija“ (klupa). Tri škole su se nalazile u „mehanskom dvorištu“.

U pogledu održavanja osnovnih škola 14. septembra 1840. godine učinjen je korak nazad jer su sa budžeta skinute državne škole i one su pale na teret opština. Stanje u prosveti nije se popravilo ni u vreme ustavobranitelja, naročito na selu. Iako je Početeljstvo unutrašnjih dela raznim planovima propisivalo

način gradnje školskih zgrada (1852), i dalje su se učitelji žalili na loše školske i stambene uslove. Među njima je bio i Đura Jakšić, koji je 15. jula 1858. godine pisao Ministarstvu prosvete da su školske prostorije vlažne i nehigijenske, što su zaključile i sreske vlasti. Zbog opasnosti od rušenja školske zgrade Jakšić nije sačekao zidanje nove, niti svoj premeštaj, već je samovoljno otišao u Beograd.

Tek je Zakonom o osnovnim školama, koji je donet 22. avgusta 1857. godine, precizirano pitanje školske bašte. Prema tom zakonu, opština je dužna da obezbedi školsku „građinu“, ograđenu i, ukoliko je moguće, bliže školi, a veličine „jednog dana oranja“. Podaci o svim školama i njihovim placevima mogu se naći u popisu iz 1862-1863. godine. Tipičan je primer adžibegovačke škole koja je, odnosno njena opština, posedovala školsku zgradu s podrumom i placem od „pola dana oranja“ (oko 28 ari), u vrednosti od 600 cesarskih (austrijskih) dukata.

U avgustu i septembru 1857. godine učitelji su podnosili izveštaje glavnom upravitelju osnovnih učilišta Milovanu Spasiću. Oni su sastavljeni na osnovu upitnika od devet pitanja. Jedan takav (tipičan) izveštaj poslao je 30. septembra 1857. godine učitelj u Kolarima Dimitrije Jovanović, koji ovde delimično navodimo: ... 1. Zdanije učilišta ovog buduću po sve slabo, sad je tek opravljanje preduzeto i črez nekoliko dana još će se opraviti. 2. Učilište ovo u vnutrenosti svojoj pritažava kako za decu voljno skamija, klupa, tablu za račun, sricatelnu šticu, sundera, krede dovoljno i za učitelja astal sa stolicom i svog nadležnog poslužitelja ...

ОПОРАВАК ПОЧИЊЕ СА УЧИТЕЉИМА

(Наставак са стр. 1)

Уторак, 05. октобра, на Светски дан учитеља, одржана је у сомборском Дому ученика средњих школа конференција посвећена Светском дану учитеља под називом „Опоравак почиње са учитељима“. Свечани део отпочео је Светосавском химном и краћим музичким програмом који је извео мали хор ОШ „Иво Лола Рибар“ из Сомбора под управом диригента Славице Соколовић. Затим је генерални секретар Синдиката, проф. Хаџи Здравко М. Ковач уручио гостима пригодне захвалнице за учешће у овогодишњем Дану учитеља. Том приликом делегате Скупштине и учеснике конференције поздравили су представници актива директора сомборских основних и средњих школа: Владимир Узелац и Љубица Прибић Јовичић и директор ОШ „Иво Лола Рибар“ Зоран Борак, као и представница Градске управе Града Сомбора Сњежана Перишкић. У име домаћина учеснике конференције је поздравио директор Дома ученика Миланко Јовичић. Након тога је проф. др Тихомир Петровић одржао запажену беседу насловљену „Учитељско позвање“. Ово је била и прилика да се Синдикат захвали досадашњем председнику Скупштине, професору Градимиру Дедићу на досадашњем ангажовању у Синдикату, коме се у име Синдиката захвалио проф. Ковач и који је проф. Дедићу уручио пригодан поклон – уметничку слику, те пожелео да, уколико му време и простор то омогући, поново се врати у „старо јаго“.

Учеснике Скупштине поздравили су е-мејловима: заменица покрајинског секретара за образовање, г-ђа Светлана Вујовић и начелница за друштвене делатности у Градској управи Сомбора, г-ђа Јадранка Косановић.

Након обраћања гостима и уручења захвалница, учесницима конференције се обратила Олгица Лукач из Вршца, која је окупљене упознала са историјатом установљавања Међународног дана наставника и са овогодишњим захтевима наставника света, који од „својих“ доносиоца одлука захтевају: пристојно радно окружење, плате које ће бити довољне за пристојан живот, иницијално и трајно професионално усавршавање, укљученост у поступку доношења школске легислативе и право на тарифни суверенитет и колективно уговарање, како би се одбранила стечена и повећала права наставника и других запослених у образовном систему, а затим је проф. Хаџи Здравко М. Ковач

одржао презентацију посвећену 05. октобру – Светском дану учитеља и Циљевима Образовања за све, у коме је изнео најновије податке и проблеме везане за угрожене Миленијумске развојне циљеве, Миленијумске развојне циљеве у образовању и Циљеве Образовања за све установљене у Дакару. Он је посебно нагласио да нема алтернативе, нити одустајања од Миленијумских циљева, као ни одустајања од кампање Образовања за све јер „образовање нема алтернативу“, а „писменост је витално средство за постизање одрживог развоја“. Професор Ковач је изнео забрињавајуће податке о повећању деце која нису обухваћена образовањем и навео да је чак 113 милиона деце ван школских клупа, као и чињеницу да је у свету неписмено 862 милиона, а да је и у једној и у другој популацији чак 2/3 жена, односно девојчица. Он је нагласио да је забрињавајући и број деце изабеглица, као и на екстремно висок број 250 милиона деце која ради и често су једини доносиоци прихода у своје породице. У својој презентацији проф. Ковач је нагласио да је и значајан проблем немогућност школовања на матерњем језику, као и инклузија деце са телесним недостацима. Он је, између осталог, и оценио да је недостатак наставника (тренутно недостаје 10,3 милиона стручних наставника само у основном образовању) већи проблем од недостатка новца, односно помоћи богатих сиромашнијима, која је оцењена на 16 милијарди долара годишње, а да би се реализовали циљеви „Образовања за све“. У својој презентацији проф. Ковач је изнео и податке који се тичу (не)писмености у Србији и посебно указао на недовољан обухват деце у предшколском образовању, низак ниво високообразованих, проблем губљења дела генерације између различитих нивоа школовања, прегру студирање и континуирани „одлив мозгова“. Он је своју презентацију завршио речима да је „Светски дан учитеља прилика да се сви сетимо препорука UNESCO-ILLO о статусу наставника, порука ЕИ и неиспуњених обећања доносиоца одлука у нашој земљи“ и већ препознатљивим мотом нашег Синдиката – „Учитељи нису проблем, они су решење“. Текст предавања проф. Ковача и презентацију можете преузети са сајта, као и поруку генералног секретара ЕИ Фреда ван Леувена, као и брошуру Интернационале образовања посвећену Светском дану учитеља.

УЧИТЕЉСКО ПОЗВАЊЕ

Учитељ је човек богатог знања и широких интересовања, изнад свега, познавалац дисциплине којом се бави. Стварање повољне наставне ситуације, мотивисање за рад, развијање ученичких способности и ставова и његовог смисла за лепоту живота; усађивање у младо биће поштовања према раду и знању, најпосле, вера у оно што се ради, даје препородни карактер учитељском позвању.

Учитељ треба да говори својим ученицима од првог дана да живимо у сиромашној и осиромашеној земљи, и да је наша судбина и излазак на добар пут у нашим рукама. То јест, да за то постоји решење. А то је – рад.

Младима треба говорити о томе да се остварење људских циљева темељи на начелима непроменљивих и неутуђивих вредности морала, истине, правде, реда и поштења. Ваља подвући да се људи мере врлином и знањем, а не богатством или припадништвом одређеном друштвеном слоју. Новац, стицање прихода, комерцијално уживање и моденски живот, не може се постићи без греха, као што нас Свети дух уверава. Миран, лепши и друштвено виши живот, онде где јело и одело и све остале свакодневне потребе нису у питању – води преко преданог рада, истрајности и кондиције.

Учитељ треба да говори да живот чине богатим разни видови његовог испуњења истинским задовољствима. Ако је прожет радом, он није празан и лишен сваке лепоте, сиромашан узбуђењима или доживљајима.

Све су, наиме, мисли о животу и људском раду одавно исказане. Учитељ овако треба да говори:

Рад просвећује и обогаћује. Он је звезда Даница и компас по којем се човек управља. Рад је, по дефиницији, потреба, духовно задовољство и процишћење од порока. Рад није само прибежиште и заклон од бура и животних недаћа, већ спас од беде, застоја и немаштине. Ко је нашао рад, вели пословица, нека не тражи другог задовољства.

Без муке се, каже песма, сабља не сакова. Велика дела настала су по обрасцу: 1 одсто инспирације плус 99 одсто перспирације. Руски

сликар Суриков одбио је да му признају таленат. На чему ми честитае, рекао је, целог живота сам радио као коњ. Флорбер је, каже, радио као петнаест магараца. Достојевски се жалио да је од непрестаног рада постао туп и да му је глава као разбијена. Конфуције је у истраживању знања заборављао на храну; у радости рада заборављао своје бриге и није примећивао да му се старост примиче.

Изузетни и узвишени издаци народа, чија дела бацају светлост на наш пут, сагарали су као свећа. Стргоглаво су се бацали и страшно загнуривали у најтеже проблеме; предавали се послу испоснички и очајнички. Многи су се, с лудом смелашћу, одушевљавали решењем квадратуре круга и перпетуум мобила.

Учитељ води рачуна о томе да данашњи млад човек пази да не иде „мален испод звијезда“, као што је рекла песма, и не удара себи сувише блиску мету. Одрећи се идеала, значило би осиромашити живот, умањити себе. („Човек који никад није покушао да личи на богове, мањи је од човека“, написао је француски песник Валери.) Велики историјски послови на којима личност може да се докаже и потврди никад нису завршени; свака генерација и сваки појединац имају своју прилику. Будућност земље је у рукама наших васпитаника. Треба рећи јаку да је „баш он тај“ у кога ће очи нације бити упрте, и да друштво очекује да оправда наде које се у њега полагају. Прихватити одговорност и увек бити први, никад други. Радом се уздићи до успеха. Веровати у себе и у своје снаге – сликовито речено – као што су некадашњи испосници тврдо веровали да ће на крају видети бога и небеско царство. Учитељ, дакле, усађује у свест младих култ према раду. Он говори својим васпитаницима: Радити мишљу и рукама, за себе и за друге, увек и свуда, али радити. Учити, сазнавати, ревидирати сазнано и наново учити. На плодове не мислити. Ништа не остаје незапажено и ненаграђено – Доћи ће дан, извештан и сугуран као што су дани рада и одрицања, када ће све бити надокнађено, плаћено и преплаћено.

Проф. др Тихомир Петровић,
Професор Педагошког факултета у Сомбору

OBRAZOVANJE ZA SVE

- **Obrazovanje najbolji put za izlaz iz krize • Obrazovanje i pamet, u nas, trenutno nisu visoko rangirani • Ugroženi Milenijumski razvojni ciljevi i ciljevi Obrazovanja za sve**

Ilove, kao uostalom i 1994. godine, kada je prvi put proslavljen Svetski dan učitelja, sindikati zaposlenih u obrazovanju širom sveta; nastavnici i svi oni koji im pomažu u božanstvenom poslu učitelja na stvaranju novih ljudi, ukazuju na postignute rezultate u prethodnom periodu, ali, još više, i na probleme koji su prisutni u svim obrazovnim sistemima sveta. Svetski dan učitelja označava godišnjicu pridruživanja Preporuci (UNESCO i ILO) o statusu nastavnika iz 1966. godine, a od 1997. godine, kad je potpisana i Preporuka o statusu zaposlenih u visokom obrazovanju, Svetski dan učitelja se slavi i među zaposlenim u visokom obrazovanju i istraživačkom sektoru.

**OPORAVAK
POČINJE SA
UČITELJIMA**

Elem, gde god se osvrnemo vidimo gotovo istu sliku - obrazovanje je postalo moneta za potkusurivanje u sanaciji posledica krize, koju obrazovanje naravno nije izazvalo, a na drugoj strani, oni koji su krizu izazvali – veliki bankarski lanci i kompanije, i dalje uživaju sve privilegije. Stoga je i Internacionalna obrazovanja, ove godine, pozvala donosiocce odluka da se „žrtve“ svetske i drugih kriza poštede dodatnih fiskalnih opterećenja, a da se budžetski deficiti saniraju uvođenjem posebnih poreza za bankare, super-bogaše i špekulante svih boja, koji su i ovu krizu iskoristili da bi svoje, ionako veliko, bogatstvo još uvećali.

Nažalost, moramo konstatovati da ni naša „socijalno odgovorna“ vlast nije ništa bolje reagovala, uostalom kao ni vlasti industrijski najrazvijenijih i naravno najbogatijih zemalja, koje su sanirale gubitke velikih bankara koji su krizu i izazvali, a nastavile da i dalje „gule“ sirotinju. Kako drugačije inače objasniti uvođenje novih „nameta na vilajet“, umesto da se budžetske rupe pokrpaju većom disciplinom u naplati poreza i drugih davanja, a ne povećanjem postojećih stopa za one koji su i dosad bili najurednije platiše poreza, pa samim time i punioci budžeta. Sem toga ne smemo zaboraviti da većine svetskih vlada, pa čak i javnosti u tim zemljama, smatraju obrazovanje potrošnjom, pa samim tim često uskraćuju sredstva za obrazovanje i prebacuju ih na neku drugu namenu.

Da postoji izlaz vidi se iz primera američkih sindikata učitelja, koji su uspeali da svoju vladu „nateraju“ da u prosvetni sistem „upumpa“ dopunskih 10 milijardi dolara i na taj način sačuvaju više od 160.000 radnih mesta u prosveti. U isto vreme, srpska „socijalno odgovorna“ vla-

da i dalje smanjuje procenat izdvajanja iz BDP za obrazovanje, koji je, usput rečeno, najniži na svetu, a istovremeno ništa ne preduzima da uravnoteži sredstva sa brojem izvršilaca, pa je, stoga što se na jednoj strani broj izvršilaca povećao, došlo do apsurdne situacije da se gotovo sva ta sredstva troše u plate, a da pri tome gotovo ništa ne preostaje za poboljšanje uslova rada ili toliko potrebnu novu infrastrukturu i nove školske objekte. Čak šta više, dok se na jednoj strani i od onako skromnih sredstava plaćaju izmišljeni poslovi, a sve da bi se sačuvalo ono što se sačuvati ne da, na drugoj strani se velik broj izvršilaca, koji pošteno i u većem obimu od propisane norme obavljaju radne zadatke i poslove, zakidaju i ne plaća im se ni za ono što su uradili.

Podsećam da iako je i ovogodišnja Globalna nedelja akcije i aktivnosti svih svetskih sindikata bila posvećena problemima u finansiranju obrazovanja, gde je jasno i nedvosmisleno traženo da se poveća izdvajanje za plate nastavnika u svim zemljama, a naročito u zemljama u razvoju i tranziciji, to je, kao pravilo, postao nedostižan cilj, pošto je čak 39% zemalja smanjilo fond za plate nastavnika, 17% zemalja je zadržalo status Q, a u svega u 30% zemalja povećan budžetski deo za zarade nastavnika. Nažalost, u 23 zemlje i to one sa najnižim BDP zabeleženo je smanjenje fonda za plate. Ako ovome dodamo da je izostao podatak o platama nastavnika u 14% zemalja, jasno je da se materijalni položaj nastavnika širom sveta nije poboljšao, već se pogoršao, a s obzirom da su, u pravilu, nastavnici u kategorijama loše plaćenih zanimanja, to, uz deficit od gotovo 10,3 miliona nedostajućih nastavnika samo u obaveznom osnovnom obrazovanju u svetu, čini nedostižnim i proklamovane Milenijumske razvojne ciljeve (MDG), Milenijumske razvojne ciljeve u obrazovanju i Ciljeve Obrazovanja za sve.

Stoga ćemo i ovom prilikom podsetiti da su se svetske vlade, prihvatajući Milenijumsku najjužniju deklaraciju iz 2000-te godine, obavezale da će do 2015. godine:

- broj siromašnih smanjiti na polovinu,
- obezbediti univerzalno osnovno obrazovanje za sve,
- ujednačiti obuhvat dečaka i devojčica u obrazovanju na svim nivoima,
- smanjiti smrtnost dece do 5 godina,
- smanjiti broj žena koje umiru u trudnoći i na porođaju,
- smanjiti i zaustaviti širenje AIDS-a, malarije i drugih bolesti,
- osigurati zdravu životnu sredinu i na polovinu smanjiti broj ljudi koji nemaju dostupnost ispravnoj pijaćoj vodi, te
- razviti globalno partnerstvo za razvoj i označiti posebne probleme nerazvijenih zemalja i rešavati dužničke probleme zemalja u razvoju.

Time što su ugroženi MDG, ugroženi su, naravno, i MDG u obrazovanju:

- Univerzalnom osnovnom obrazovanju za sve i
- izjednačavanju i obuhvatu dečaka i devojčica u obrazovanju.

Nažalost, i Ciljevi Obrazovanja za sve, ustanovljeni na Svetskom obrazovnom forumu u Dakaru, 2000-te godine, su pod velikim znakom pitanja. Stoga će i:

- poboljšanje brige o svojoj deci i omogućavanju uključivanja u ranom detinjstvu u obrazovni sistem,
- obezbeđivanje potpuno besplatnog pristupa kvalitetnom obaveznom osnovnom obrazovanju,
- promovisanje učenja i životnih sposobnosti mladih i odraslih,
- dostizanje nivoa od 50% pismenosti kod odraslih,
- dostizanje rodnog pariteta do 2005. i rodne ravnopravnosti u obrazovanju do 2015. godine, kao i
- poboljšanje svih aspekata kvalitetnog obrazovanja,

biti teško ostvarljivi ciljevi iako je 180 zemalja prihvatilo ove Ciljeve, kako bi sva deca sveta, bez obzira na okolnosti, imala obezbeđeno besplatno kvalitetno obavezno obrazovanje, pri čemu su se najbogatije zemlje obavezale i garantovale da će omogućiti „Obrazovanje za sve“, obezbeđujući sredstva za pomoć najsiromašnijim zemljama.

Nažalost, stvarnost je drugačija i napredak prema ovim ciljevima je bolan i spor proces, koji prema sadašnjim stopama rasta neće biti dostignut ni u narednih 100 godina, a kamoli do ciljne 2015. godine. Stoga upozoravamo da su:

- 94 zemlje izostavile iz svojih strategija cilj o istom obuhvatu dečaka i devojčica do 2005,
- u želji da dostignu cilj da svi pohađaju osnovnu školu do 2015. godine, 75 miliona dece trebalo je da krene u škole do 2009. godine,
- najsiromašnije zemlje sveta i dalje čekaju 9 milijardi USA \$ pomoći od najbogatijih zemalja sveta, koje su im neophodne da bi mogli omogućiti obrazovanje za sve,
- za „Obrazovanje za sve“ potrebno je 16 milijardi USA \$, a
- potrebno je još 10,3 miliona nastavnika da svako dete dobije kvalitetno obrazovanje.

Iako sve ove činjenice obeshrabruju, od Ciljeva se ne može odustati jer obrazovanje i nema alternativu za izlazak iz bede i nemaštine.

Stoga Internacionalna obrazovanja upozorava da danas samo najsiromašniji nisu uključeni u

obrazovanje, kao i na to da je upravo najsiromašnijima najpotrebnija pomoć kako bi uopšte i imali šansu da uče. Obrazovanje je imperativ za ukidanje siromaštva i najbrži put za izlazak iz bede. Znano je da kada pojedinci imaju šansu da steknu osnovne životne veštine i znanja i kad se opismene, ekonomija raste brže, smanjuje se stopa siromaštva i smanjuje jaz između zaostalih i onih srećnijih zajednica.

(Sa našeg sajta možete preuzeti prigodne tekstove i prezentaciju posvećenu Svetskom danu nastavnika)

РАДНО НА ПРАЗНИК ОДРЖАНА X СКУПШТИНА НСПРВ

(Наставак са стр. 1)

Након коктела, који је за учеснике Конференције „Опоравак почиње са учитељима“ организовао Синдикат, почела је са радом X редовна Скупштина Независног синдиката просветних радника Војводине. Скупштину је отворила и делегате поздравила Милица Поповић, потпредседница Скупштине НСПРВ, која је том приликом и предложила Радно председништво у саставу: Милица Поповић из Сенте, Јелена Зејак из Суботице, Олгица Протић из Зрењанина, Хаџи Здравко М. Ковач и Мирољуб Бјелетић из Сомбора и друга радна тела Скупштине: Мирољуба Бјелетића за записничара и Отилију Чешљар Киш из Суботице и Ану Поноћко из Зрењанина за овериваче записника, као и

Верификациону комисију у саставу: Софија Мандарић из Сомбора, Стеван Турински из Зрењанина и Љубица Рељин из Новог Сада. Док је Верификациона комисија радила свој посао, делегатима Скупштине су се обратили гости: Слободан Брајковић, у име Републичког одбора СрпС-а, Јеленко Крајован из НУПЈСС, Александар Милошевић из Конфедерације Синдиката Војводине

и Драгана Михаљевић из Независног синдиката радника у култури Војводине. Сви они су изразили задовољство што су гости Скупштине Синдиката и пожелели успешан рад.

Затим је председница Верификационе комисије Софија Мандарић поднела извештај, у ком је констатовала је од 40 позваних делегата присутно 39, да Скупштина има апсолутни кворум, да може да ради и пуноважно одлучује.

Радно председништво је, затим, дало на усвајање Предлог Пословника о раду Скупштине, који је Скупштина једногласно и без примедби усвојила.

Предложени дневни ред је допуњен новом тачком дневног реда о одлуци о иступању НСПРВ из УРСС и допуном тачке 10. дневног реда, алинејом о измени члана Статутарног одбора. Тако допуњен и измењен дневни ред делегати су једногласно и усвојили.

Од извештаја који су се нашли на дневном реду и које је, затим, Скупштина и усвојила једногласно и без гласова против или уздржани, први се нашао извештај о раду Извршног одбора НСПРВ у претходном периоду. Како је извештај за 2009. годину већ раније усвојен од стране Извршног одбора и саставни део збирке докумената које су добили делегати, овај извештај је допуњен извештајем за 2010. годину који је поднео Ранко Хрњаз, председ-

ник Извршног одбора НСПРВ и који, заједно са извештајем за 2009. годину чине један јединствен документ и јединствен извештај. Након што је председник ИО НСПРВ Ранко Хрњаз изнео део извештаја за текућу годину и краће дискусије, овај извештај је једногласно усвојен.

Због одласка у пензију досадашњег председника Надзорног одбора, колеге Шкорића из Зрењанина, извештај Надзорног одбора за 2009. годину је поднела Софија Мандарић. И овај извештај који се налази у збирци докумената, као уосталом и обимна документација из књиговодства, као и извештаји о прикупљеној чланарини за 2008., 2009. и део 2010. године су једногласно прихваћени од стране делегата Скупштине Синдиката.

У оквиру ове тачке, следећи извештај је био извештај о раду Солидарног синдикалног фонда, који је поднео председник Управног одбора овог фонда, Мирољуб Бјелетић, и који су делегати једногласно усвојили. Наглашено је да би сви председници синдикалних организација у школама требали учинити додатни напор како би се Фонд додатно омасовио и на тај начин омогућио да још већи број колега користи погодности бескаматних позајмица из овог Фонда или неку од погодности ове врсте синдикалне штедње, која свим корисницима Фонда омогућава и синдикалну отпремнину у случају одласка у заслужену пензију или, не дај боже, у случају смрти или технолошког вишка.

Усмени извештај о раду Статутарног одбора поднео је председник Статутарног одбора Јован Вицаи из сомборске Гимназије, који је нагласио велики посао овог Одбора у припреми докумената за Оснивачки Конгрес СрпС-а и изменама и допунама Статута НСПРВ предвиђеним да их усвоји управо ова Скупштина. И овај извештај је усвојен једногласно и биће накнадно у писаној форми приложен другим извештајима усвојеним на овој Скупштини.

Следећа, осма тачка дневног рада била је посвећена изменама и допунама Статута НСПРВ, које је образложио председник овог Одбора, Јован Вицаи. Он је нагласио да је због уочених недостатака старог Статута било неопходно јасније и прецизније дефинисати питање колективног приступања Синдикату, као и права и обавеза колективних чланова, што је Предлогом Статута и учињено. Уосталом као и модернији приступ техничким решењима око начина унутрашње организације Синдиката, питања чланарине за чланове запослене у две или више школа, као и питање надлежности органа Синдиката и начина одлучивања унутар органа Синдиката и питање кога то Синдикат сматра „заштићеним запосленим“, а изабраним, односно именованим представником Синдиката, у складу са Законом о раду, Колективним уговором и општим актом синдиката. Након појашњења одређених чланова које је дао и генерални секретар Синдиката проф. Хаџи Здравко М. Ковач, који је суделовао у раду Статутарног одбора у припреми Предлога новог измењеног Статута НСПРВ, Скупштина је једногласно усвојила Статут (Статут као и фотографије са Конференције и Скупштине можете преузети са сајта).

Следећа тачка дневног реда је била давање разрешнице члановима органа НСПРВ у мандату због статутарних прекршаја и других разлога (одласка у пензију). Скупштина је разрешила: Градимира Дедића са места председника Скупштине и члана Извршног одбора НСПРВ на лични захтев, а из разлога преласка на функцију председника Рвачког савеза Војводине, Станислава Димитријевића и Мирчу Болдовину из Вршца са места члана Извршног одбора НСПРВ због статутарног прекршаја, Радета

Шкорића као члана Надзорног одбора НСПРВ због одласка у пензију, Горана Бранкова са места заменика члана Надзорног одбора НСПРВ због статутарног прекршаја, Васиља Миловића са места заменика члана Статутарног одбора НСПРВ због статутарног прекршаја, као и Ненада Маринковића са места члана Републичког одбора СрпС-а због статутарног прекршаја. Скупштина је једногласно прихватила да се сви именовани разреше, чиме су се стекли услови да се пређе на изборе за попуну органа Синдиката. На образложени предлог Радног председништва за председника Скупштине НСПРВ једногласно је изабрана Јелена Зејак из Суботице, која се затим обратила делегатима Скупштине. Уследили су даљи избори и именовања, те су у Извршни одбор изабрани Роланд Вучинић из Бездана и

Олгица Лукач из Вршца, за члана Надзорног одбора изабран је колега Владимир Стојшин из Зрењанина, а за заменика члана Надзорног одбора Душанка Црнокрак из Кањиже. Затим је за заменика члана Статутарног одбора изабрана Олгица Лукач из Вршца, а ова тачка дневног реда је исцрпљена након што је једногласно за члана Републичког одбора изабран колега Стеван Турински из Зрењанина.

У следећој, допуњеној тачки дневног реда, професор Хаџи Здравко М. Ковач, изнео је разлоге зашто Радно председништво предлаже Скупштини доношење одлуке о иступању из УРСС-а, као и шта је све у међувремену учињено како би НСПРВ своје специфичне интересе остваривао кроз Независни синдикат јавних служби Војводине и Србије. Иако је одлука прихваћена једногласно, након краће дискусије у којој је суделовао и председник ИО НСПРВ Ранко Хрњаз, констатовано је да НСПРВ и даље остаје отворен за сарадњу са колективним члановима и оснивачима УРСС – првенствено са УСС „Слогом“.

Уследила је тачка посвећена актуелности, текућим питањима и планом активности за наредни период у којој је посебно апострофирана потреба за доношењем новог Посебног колективног уговора, као и измена постојеће образовне легислативе због уочених недостатака у поступку утврђивања листи запослених за чијим радом престаје потреба, као и поступком утврђивања норме запосленог, а нарочи-

то запосленог са нормом већом од 100% због немогућности „цепанња“ одељења и, наравно, плаћања таквог прековременог рада. Било је говора и о непотписивању Протокола о утврђивању основе за обрачун и исплату зарада за наредну буџетску годину уколико Влада Републике Србије не прихвати да из Закона о буџетском систему брише члан који се односи на суспензију могућности исплате јубиларне награде и других награда и бонуса.

Након што је исцрпљен дневни ред и након што је председавајући, проф. Ковач закључио рад Скупштине, делегати Скупштине и њихови гости су наставили да се друже на свечаном и заједничком ручку, а потом су се разишли који би већ следећи дан могли одговорити својим радним и редовним задацима и обавезама.

UČITELJI NISU PROBLEM, ONI SU REŠENJE

Skupština NSPRV smatra da implementacija Preporuke o statusu nastavnika iz 1966. godine mora biti obavezna za sve zemlje. Skupština NSPRV ukazuje na loš društveni i socijalni status, male zarade, nedovoljne za pristojan život i bedne uslove rada i smatra da su to razlozi zašto se talentovani nastavnici povlače iz profesije i zašto u najbogatijim zemljama prosečno radno angažovanje u obrazovnom sistemu nije duže od 5 godina, već se svodi na prolaznu stanicu do boljeg i bolje plaćenog posla, ili se pretvara u posao za društvene gubitnike. Izvesno je da sa takvim demotivisanim i loše plaćenim nastavnicima nema šanse za ostvarenje zacrtanih ciljeva i planova. Ako svemu tome dodamo nebezbednost radnog mesta u uobičajenim uslovima gde se nasilje svakodnevno širi - u školama, pa sve do onih ekstremnih slučajeva; vršenja prosvetne misije, u slučajevima konfliktnih sredina i ratom zahvaćenih područja, jasno je da se posao učitelja nekad pretvara u herojski posao, pri čemu je izostala podrška društva i pri čemu se zaboravilo da su nastavnici ti koji mogu da pomognu da se ublaže efekti i posledice različitih konflikata, bede, nasilja i raseljavanja.

Stoga Skupština NSPRV:

- Očekuje da prosvetne vlasti implementiraju Preporuku o statusu nastavnika i Preporuku o statusu nastavnog kadra u visokom obrazovanju u nameri da poboljšaju radne uslove učitelja i okruženje za učenje đaka i studenata prema zahtevanim standardima;
- Traži da svako dete ima besplatno javno školovanje;
- Zalaže se da Vlada Srbije ispuni svoju obaveznu dostizanja Milenijumskih razvojnih ciljeva, uključujući Obrazovanje za sve, i da tretira obrazovanje kao javni servis, a ne kao robu;

- Poziva Vladu da planira adekvatnu ponudu kvalitetnih nastavnika koji će zadovoljiti buduće potrebe obrazovanja i društva što će u celosti podržati i međunarodna zajednica;
- Apeluje da se glasovi nastavnika i sindikata radnika u prosveti čuju u raspravi o kvalitetnom obrazovanju, da kao punopravni socijalni partneri sudeluju u procesu donošenja odluka, kao i za konstruktivan socijalni dijalog koji mora da bude razvijen na svim nivoima i u svakoj zemlji;
- Obećava da ćemo raditi sa visokim stepenom profesionalizma koji će obezbediti kvalitetno obrazovanje za svu decu;
- Insistira da jedino kvalitetno obrazovanje može biti dostignuto sa kvalifikovanim nastavnicima koji su prošli početnu obuku za nastavnike, koji imaju pristup adekvatnom usavršavanju i koji raspolazu pedagoškim sposobnostima koje im pomažu da deluju kao profesionalci u obrazovanju;
- Obavezuje Vladu da ozbiljno prihvati svoju obaveznu da obezbede jednake plate i jednaka prava za žene nastavnice i da obezbede njihovo osposobljavanje za obrazovanje, donošenje odluka i radno mesto;
- Ističe da je naša uloga, koju treba da ostvarimo mi, nastavnici sveta, da obezbedujemo kvalitetno obrazovanje za svu decu - misija koja se ne može da ostvari bez pune podrške nacionalnih, regionalnih i svetskih zajednica.

O svemu napred rečenom problemima i dilemama, ali i rešenjima prosvetni radnici imaju i šta da kažu i treba da kažu, i ne samo na Svetski dan nastavnika. Pozitivni primeri i napredak u ostvarivanju milenijumskih razvojnih ciljeva i optimizam izražen i na govornici UN treba shvatiti kao novu šansu da se obrazovanje i učitelji nađu na mestu koje im pripada, jer oni, sa svim izvesno, nisu problem, već su rešenje!

U želji da se ostvari socijalno partnerstvo između donosioca odluka i nosioca posla u delatnosti od posebnog društvenog interesa, na putu priključenja razvijenijim, bogatijim i socijalno odgovornijim društvima, Skupština podsećajući, još jednom, na moto ovogodišnje Globalne nedelje akcije - „Prvi cilj: Obrazovanje za sve“ i moto ovogodišnjeg Svetskog dana učitelja - „Oporavak počinje sa učiteljima“.

НЕИЗВЕСНОСТ ЉУЉА РАДНИКЕ

Међународна организација рада (ILO) прогласила је 7. октобар светским даном сигурног и достојанственог рада. Рада који је глобална економска криза додатно угрозила. У поруци ILO-а се од твораца економске и социјалне политике тражи далеко више флексибилности и уређеније тржиште рада, на којем су милиони запослених изгубили радна места или се појавио појачани страх од његовог губитка. Поред увођења шире „лепезе“ флексибилних облика запошљавања, увођење праведнијег система уз мање оптерећење зарада, препоручује се и регулисање нове - флексиурности, констатовано је у Београду на међународном скупу Интернационале радника грађевинарства и дрвета BWI. Радници нису проузроковали ову кризу, трошак треба да поднесу банке, а незапослени поручују из BWI, због чега подржавају захтев Европског синдикалног покрета за јачање солидарности међу грађанима, посебно младих, пензионера

и жена. Циљеви су значајни - одрживи раст, увођење пореза на финансијске трансакције, развој одрживе и динамичне привреде, као и већа социјална координација и транспарентност како би се спречило социјално дампинг и падање зарада. Порука је јединствена – не, мерама штедње и несигурном раду. Генерални секретар BWI Ambet Juson је рекао за „Привредни преглед“ да је општа криза посебно погодила грађевинску и дрвну индустрију у којој је у свету било ангажовано око 150 милиона особа, али је око 40 милиона изгубљено или у озбиљној ситуацији пред гашењем. Ове године у Европи ће посао изгубити око милион, а наредне две године још милион до два запослених у ове две стратешке привредне гране. Грађевина је, иначе, једна од најугроженијих привредних делатности, али у драматичној ситуацији су такође и текстилна, аутомобилска, машинска и друге виталне гране оцењује Juson.

МИЛИОН ЉУДИ РАДИ ЗА ЦРКАВИЦУ

Светски Дан достојанственог рада радници у Србији су и овог 7. октобра, као и претходних, дочекали са „замрзнутим“ Општим колективним уговором, без већине гранских уговора, са нередовним и неисплаћеним зарадама, са неуплаћеним порезима и доприносима... Иако достојанствен рад подразумева да се за рад добија зарада довољна за пристојан живот, као и да се поштује радно законодавство, српски радници су суочени не само с кршењем основних права већ и с кашњењем плата од неколико месеци. Чак ни трећина запослених који добијају плату на време од ње не могу да живе ни десет дана јер су износи често мањи од минималних, а забележено је чак и да поједини послодавци након што су исплатили раднику минималац захтевају и добијају натраг, на руке, део тог новца!

Колико су запослени у Србији далеко од достојанственог рада и зарада, најбоље сведочи чињеница да се већ три месеца „крбају“ с послодавцима и државом да минимална цена радног сата буде 100 динара, што би им омогућило да дођу до месечне плате од 170 евра. Дакако, ни у томе нису успели јер нити су газде нити држава, која је иначе газда за око пола милиона запослених, спремни на то да плате више од онога што су до сада плаћали. Као на пијаци, понудили су радницима 93 динара по радном сату, да би потом ресорни министар рада и социјалне политике Расим Љајић проценио да би најбоље било да минимална цена радног сата буде 95 динара и да тако најнижа плата буде око 16.500 динара, што је мање од 160 евра месечно.

Причати о достојанству радника у тренутку када утврђивање најниже цене рада не само касни три месеца већ је по други пут ове године декретом доноси Влада Србије значило би ништа друго до „додавати со“ на радничку отворену рану. Јер, иако је минималац у Србији далеко испод нивоа социјалне помоћи коју имају незапослени у европским државама, чак ни њега у овом тренутку не прима 370.000 запослених. Наиме, између 350.000 и 370.000 радника, иако сваког дана ради, минималну зараду није примило између три и

15 месеци. У исто време, најмање 400.000 радника прима минималац који сада износи 16.500 динара. Дакле, за готово 800.000 радника, од укупно 1,8 милион запослених, не може се ни ове године причати о достојанственом раду.

О достојанственом раду, поред оних који или примају минималац или чак ни то, не могу претерано говорити ни остали запослени у Србији јер је просечна плата прошлог месеца износила свега 320 евра, што је најмање у конкуренцији бивших југословенских република, а другим европским државама нисмо ни до колена. Јер, словеначки просек плата је три пута већи од нашег – 966 евра, хрватски 744, црногорски 466. Бољи од нас је и просек запослених у БиХ – 409 евра, док нам Македонија бежи за десет евра јер је тамо просек 330 евра. Није на одмет подсетити и на то да смо пре само две године по просечној плати били испред Босне и Херцеговине, Македоније и Црне Горе. Многи економисти сматрају да смо претходних година живели нереално, мада то ни тада није доприносило да се осећамо достојанствено, да смо добијали нереалне зараде и имали нереални курс, а да смо заправо тек сада у српској стварности која је таква да се раднику и помињање достојанственог рада чини као ругање његовој невољи.

На урушавање достојанственог рада запослених у Србији свакако утиче и чињеница да број затворених предузећа и предузетничких радњи расте од почетка светске кризе. Током прошле године катанак је ставило 3.598 предузећа и 36.444 радње. У првих девет месеци ове године у исту ситуацију је дошло 5.280 фирми и 26.576 предузетника. У Агенцији за привредне регистре напомињу да је број у последња два месеца повећан јер је ступио на снагу нови Закон о аутоматском стецају. С друге стране, подаци показују да се радње и предузећа и отварају па је током прошле године отворено чак 10.013 предузећа и 39.365 радњи, а да је у првих девет месеци ове године новооснованих 7.504 предузећа и 27.548 предузетничких радњи.

**СИНДИКАТИ НАСТАВНИКА ЗАХТЕВАЈУ:
ПРИСТОЈНО РАДНО ОКРУЖЕЊЕ
ПЛАТЕ ДОВОЉНЕ ЗА ПРИСТОЈАН ЖИВОТ
ИНИЦИЈАЛНО И ТРАЈНО ПРОФЕСИОНАЛНО
УСАВРШАВАЊЕ
УКЉУЧЕНОСТ У КРЕИРАЊЕ ЗАКОНА
ЗАЈЕДНИЧКО ПРЕГОВАРАЊЕ ЗА ОДБРАНУ
И ПОВЕЋАЊЕ ПРАВА УЧИТЕЉА**

ЗУБ (ВРЕМЕНА), ПРСТ (СУДБИНЕ), ЕКСЕР (РАСПЕТОГ)...

До сада су радници, које је (пре)газила транзиција: или лежали на железничким шинама и по путевима, или су, попут Зорана Булаговића радника из Новог Пазара, одсецали прсте, или су као из Халко Друштинаца из Новог Пазара

закуцавали ексер у руку, скидали се полуголи и скакали с висине... све не би ли скренули пажњу на лош положај у друштву. У четвртак 7. октобра управо на Дан достојанства рада у судници за прекршаје у Новом Саду, када је пред-

седник синдиката Солидарност Миша Старовић сам себи извадио зуб, видело се још једном колико је богат арсенал онога на шта је спремна радничка класа у намери да укаже на безизлазност стања у којем се наша без своје кривице.

На жалост о последњем догађају из суднице, као и оним пре, један дан су брујали медији, а већ други дан је све то било на путу заборављања и готово више нико ни и не спомиње те случајеве очаја и беспризорности, а синдикалном лидеру који је жртвовао зуб остаје да с колегама иде даље, верујући да их у правној држави приликом организовања протеста нико неће легитимисати, нити им замерати што пиштаљкама скрећу пажњу на проблеме и захтеве.

Шта ли је следеће?

SAD: DVOJEZIČNA NASTAVA SVE POPULARNIJA

Višejezičnost otvara nove mogućnosti

Amerikanci nisu poznati po znanju stranih jezika i napori da ih deca nauče su obično bezuspešni, a ponekad i kontroverzni. Trenutno, pedagozi veruju da su pronašli bolji način za učenje stranih jezika, koji se koristi i u jednoj dvojezičnoj školi u predgrađu Vašingtona. U osnovnoj školi „London taun“ u Sentervilu u Virdžiniji, dan počinje isto kao u svakoj američkoj školi. Osim što se u pojedinim učionicama govori samo španski... čak i u toku patriotskog čitanja zakletve, kojim počinje dan u svim školama u Americi.

U drugom razredu deca uče važne predmete kao što su jezik i matematika isključivo na španskom. Tokom dana, jezici se zamene i uči se na engleskom. To je metod koji je poznat kao dvojni program i njegovi zagovornici kažu da je veoma uspešan. Mejra Olmeda je nekada bila nastavnica u svom rodnom Portoriku. U ovom njenom razredu, polovina dece je iz porodica koje kod kuće govore španski, a polovini dece je maternji engleski. „Kada spojimo obe grupe, deca uče jedna od drugih – što je najbolje što može da se dogodi.“ Polovina razreda Mejre Olmeda kod kuće govori engleski, a polovina španski.

Deca tako počinju da uče vrlo rano... Helen Arzola predaje deci predškolskog uzrasta iz porodica koje govore engleski i koja možda nikada nisu čula španski. „Dete je do osme godine mašina za učenje jezika. To mu je, najvećim delom, motiv postojanja. Tako da je to pravo vreme za učenje jezika.“

Ovi dvojni ili dvosmerni programi su pravi hit. U protekloj deceniji, prihvatile su ih stotine škola u celoj zemlji. Arzola kaže da deca koja govore španski imaju koristi što uče na maternjem jeziku. „Cilj ovog dvojnog programa jeste da hispanka deca koja dolaze iz siromašnih porodica nauče dobar, akademski engleski. A to je moguće samo ako imaju dobru osnovu u svom materinjem jeziku.“

Kritičari međutim nisu uvereni da će ovi programi biti uspešni. Oni tvrde da su ovakvi programi u prošlosti obeshrabivali decu da uče engleski. Među njima je i Kej Si Mekalpin, direktor organizacije koja se zalaže – za engleski.

„Iskustvo nas je učinilo pomalo skeptičnim, jer to je još jedna od onih stvari koje spolja zvuče kao dobra ideja.“ Ipak, dvojni programi su u velikim gradovima sve popularniji. Desetine škola u zemlji imaju programe na španskom, francuskom, nemačkom i japanskom. „Moji roditelji misle da je dobro da znam nekoliko jezika“, kaže učenik šestog razreda Slejd Čarters, dok njegova drugarica Elija dodaje: „Volim da učim španski jer volim strane jezike.“ „To nije predavanje. To je kao da ste okruženi onima koji govore španski. Jednostavno napredujete“, kaže učenica Denijel Šenk-Rov.

Američki učenici još ne uče strane jezike kao njihovi vršnjaci u drugim zemljama. Naime, mnoge škole u Sjedinjenim Državama su izbacile strane jezike iz programa - da bi uštedele, dok neke države usvajaju takozvani zakon „samo engleski“. Ipak, škole kao što je ova i dalje veruju da je višejezičnost najbolji način za otvaranje novih mogućnosti za decu u budućnosti.

VAŠINGTON: DRŽAVNE ŠKOLE MEĐU NAJGORIMA U ZEMLJI

Samo svaki treći đak završi srednju školu

Državne škole u Vašingtonu su među najgorima u zemlji, a uspeh učenika je najslabiji. Samo jedan od tri učenika u državnim školama u Vašingtonu završi srednju školu. Većina učenika u prestoničkom školskom sistemu su Afroamerikanci, koji mahom potiču iz siromašnih porodica. Mnogobrojna su deca kojoj treba velika pomoć u školi. Stoga neprofitna organizacija „Little Lights Urban Ministries“ pomaže siromašnim đacima da budu bolji u školi i uspešniji u životu. „Deca vide hroničnu nezaposlenost i vide da mnogi njihovi rođaci nisu u stanju da zarade za pristojan život ili da se upišu na fakultet, tako da pokušavamo da im pomognemo koliko god možemo“, kaže Stiv Park koji je 1995. osnovao neprofitnu organizaciju „Little Lights Urban Ministries“, koja u okviru vašingtonskog projekta socijalnog stanovanja nudi besplatne vanškolske časove i rekreacione programe za afroameričku decu okruženu siromaštvom i kriminalom.

Đaci dolaze ovde da uče i da se igraju u bezbednom okruženju. Četiri dana nedeljno imaju privatne časove koji im pomaže u čitanju i matematici. Park kaže da ovi đaci, poput mnogih u državnim školama u Vašingtonu, imaju loše ocene.

„Kada provedu u ovom programu dve ili tri godine, većina dece postiže bolje rezultate i dobija bolje ocene.“

Pored podučavanja, ova organizacija nudi i časove veronauke, sa naglaskom na poštenju, saosećanju i međusobnom poštovanju, kaže učitelj - volonter Alister Henri. „Pokazujete im ili oblikujete različite načine života. U našu zajednicu dolaze ljudi iz različitih sredina, koji onda pokazuju deci da imaju mnogo mogućnosti i da nisu žrtve.“ Tek svaki treći đak iz državnih škola u prestonici završi srednju školu.

Park kaže da se rezultati dece koja provedu dve ili tri godine u ovoj organizaciji znatno poboljšaju. „Deca i mladi koja postignu najbolje rezultate su oni koji ostanu u kontaktu sa nama kroz celu osnovnu i srednju školu, pa čak i dalje. Dvadesetvogodišnji Dvejn Braun je na završnoj godini fakulteta. On je prvi put došao u „Little Lights“ 1998. Kaže da je uspešan u školi, ali da treba još mnogo da postigne. „Iako sam još na fakultetu i tek treba da diplomiram, želim da napredujem. Kada budem osetio da sam pobeđio statistiku, moći ću da se vratim i pomognem svojoj zajednici kao što je ona meni.“ „Little Lights“ ima i pripravnčki program, u kojem srednjoškolci za uzvrat rade sa mladom decom. Među tim pripravnicima je i Sijera Piterson, koja je pohađala „Little Lights“. Ona dobija dobre ocene i veruje u bolju budućnost. „Kada završim srednju školu, ići ću na višu. Još nisam odlučila gde, ali ću posle toga da upišem prava. Želim da budem advokat.“

To je ono što i Park želi da čuje. „To je poruka koju želimo da šaljemo svakog dana. Nismo odustali od vas, brinemo o vama i spremni smo da potrošimo vreme i energiju da vam obezbedimo dobru praktičnu pomoć oko domaćih zadataka, pa čak i brižni odnos.“ Park veruje da takav odnos učvršćuje poverenje i istovremeno pokazuje deci da ih uspeh u školi vodi ka životu punom mogućnosti.

HRVATSKA: KOLAPS UNIVERZITETA

Vlada nema novca za besplatne studije

Poslanik SDP-a i bivši ministar nauke Gvozden Flego prozvao je premijerku Jadranku Kosor da konačno brucešima kaže hoće li morati plaćati školarine ili ne, i koliko će za njih biti mesta na fakultetima. Naime, iako je Vlada najavila da će svi koji upišu prvu godinu studija od akademske godine 2010./2011. studirati bez plaćanja školarine, za to nisu osigurana sredstva u budžetu. Šta više, svi univerziteti na državnom budžetu za 2010. dobili su manje novca nego prošle godine, pa rektori prete da će, ne dobiju li dodatni novac, zadržati školarine.

O aktuelnoj situaciji se raspravljalo i na rektorskom kolegijumu Zagrebačkog univerziteta, a neki su dekanii upozorili da ako se ukinu školarine, a država ne da novac, fakulteti od jeseni neće imati čime platiti ni grejanje. „Ne može se doneti odluka o promeni sistema financiranja, a da se prethodno ne analiziraju svi socijalni, ekonomski, politički i naučni efekti jedne takve odluke. A mi takvih analiza nemo“ - objasnio je razloge svoje zabrinutosti dekan Pravnog fakulteta prof. dr. Željko Potočnjak. Na tom fakultetu školarine čine oko 50% ukupnih prihoda. „S obzirom da je Univerzitet dobio 3-4% manje novca nego lane, najbolje bi bilo da kvote i financiranje zadržimo na onom nivou kakav je bio lane“ - rekao je Potočnjak. Dodao je kako postoji opasnost da se visokoškolski sistem dogodi na kolapsu, što bi moglo imati teške posledice za kvalitet obrazovanja i naučnu produkciju.

Velika novost ovogodišnjih upisa su individualni ugovori koje će potpisivati svi studenti. Elem, iako je Vlada obećala da će za sve studente koji upišu prvu godinu studija platiti školarine, na zagrebačkom univerzitetu su se dodatno osigurali, pa su u ugovor uveli i klauzulu prema kojoj će „u slučaju da Vlada u cijelosti ili djelomično ne podmiri troškove studija u ugovorenom roku“ studenti do kraja zimskog semestra sami morati platiti trošak studija. „Žrtva“ toga mogla bi postati i bruceškinja Martina i naravno njeni roditelji, koji uz Martinu imaju još troje dece na školovanju. Oni su u neverici - nije im, kažu, jasno zašto se „sada deci preti nekom školarinom kada je Vlada obećala da će platiti troškove studija“.

„Klauzula je samo osiguranje u slučaju da Ministarstvo ne podmiri svoje obaveze. Na žalost, s tim imamo loše iskustvo jer nam u ovom času država duguje oko 100 miliona kuna (1 kuna = 14,5 dinara) - rekao je i rektor zagrebačkog univerziteta prof. dr. Aleksa Bjeliš. Dodao je kako se ipak nada da fakulteti neće morati aktivirati tu klauzulu i školarinu na kraju naplatiti od studenata.

S druge strane ministar obrazovanja Radovan Fuchs poručuje da nema razloga za paniku te da će dodatni novac sigurno biti osiguran na vreme. Prema nekim računima, besplatne studije državu bi trebale koštati novih 400 miliona kuna, odnosno 117 miliona kuna u prvoj godini primene odluke. Priča, dakle mnogo podseća na našu domaću i odnos našeg ministarstva prosvete prema srpskim univerzitetima.

ПРОВЕРА ДИПЛОМА

Просветна инспекција је почела свеобухватну контролу рада образовних установа у Србији, укључујући и проверу диплома. На том послу радиће 200 инспектора. Проверавање диплома је поступак који је потпуно утврђен, кажу на Универзитету у Београду. Зависи од тога која је диплома у питању. За диплому које су издате код нас, уколико је посумњао у њену веродостојност, послодавац може да се обрати и факултету и универзитету и да добије потврду из студентске службе да ли је та диплома заиста издата и веродостојна или није. „Имамо могућност да преко Еник центра, који је организован у Министарству просвете, проверавамо веродостојност дипломе, а између осталог да проверавамо и да ли је диплома стечена на високошколској установи која је у систему високог образовања одговарајуће земље или не“ - објашњава Неда Бокан, проректор за наставу БУ.

Студентска служба располаже потпуним подацима и информацијама о сваком студенту који је завршио студије на одговарајућем факултету. Требало би ускоро да се створи и информациони систем универзитета, изграђен тако да потпуне информације о сваком кандидату могу да се добију и у ректорату.

УНИВЕРЗИТЕТСКИ ПРОГРАМ РАДНЕ ПРАКСЕ НАШ, А ЕВРОПСКИ

Ослањајући се на позитивна искуства свих партнера у спровођењу Универзитетског програма радне праксе у Скупштини и Влади Војводине у минутих седам година, Универзитет у Новом Саду је, у сарадњи с покрајинским парламентом, покренуо Универзитетски програм радне праксе у јединицама локалне самоуправе у АПВ у 2010/11, с циљем да се студентима и дипломцима пружи могућност да се непосредно упознају с радом локалних органа и институција и стекну прва радна искуства у областима свог будућег професионалног и стручног ангажовања. Промоцији овог програма у Скупштини Војводине присуствовали су представници покрајинских органа, Универзитета, Мисије ОЕБС-а у Србији, амбасаде САД, локалних самоуправа, студентских организација, као и академица који су обавили праксу у покрајинским органима. Ректор Универзитета у Новом Саду проф. др Мирослав Весковић рекао је да је посебна жеља „да наши дипломирани студенти нађу запослење у нашој средини“, те указао на проблем, не само наш већ и европски, да послодавци не препознају компетенције оних који су стекли назив бечелора. Зато је, сматра, веома важан и однос с локалним самоуправама, посебно с њиховим јавним предузећима, где би студенти УНС-а могли обавити праксу и видети шта их очекује у свету рада, а послодавци препознати којим компетенцијама владају академици.

Gizbert fon Naugvic (Мисија ОЕБС-а) је рекао да је љубоморан што није имао овакав програм универзитетске праксе у току студија, и поручио нашим студентима да ће њихов успех говорити о успеху АП Војводине и њених институција, додавши да је Мисија ОЕБС-а спремна да за успех овог програма у 2010/11. понуди све могуће ресурсе. Координаторка програма „World Learning“ Маријана Тодоровић обавестила је студенте о могућностима једногодишњег боравка на универзитетима у САД, које нуди овај програм, док је студенткиња Бојана Филиповић представила резултате истраживања запослености и даљег усавршавања бивших учесника Универзитетског програма радне праксе.

Радном обуком „у локалу“, по речима покрајинског секретара за рад, запошљавање и равноправност полова Мирослава Васина, могло би бити обухваћено 45-47 студената. „Ово је наставак лепе седмогодишње кампање радне праксе студената у Скупштини и Влади Војводине. Велики број тих младих људи изашао је из наших институција обучен новим знањима и искуствима и касније су, захваљујући томе, као и нашим препорукама, нашли и посао“ - рекао је Васин, и нагласио да је, захваљујући својој стратегији и политици запошљавања, Војводина успела да број незапослених смањи у тренутку кад је у готово свим земљама повећан. Тај наш модел је ових дана хваљен у Бриселу и препознат као европски, а делић тог модела је сигурно и ова универзитетска радна пракса.

ДИЈАЛОГОМ ДО ПРИЗНАВАЊА ДИПЛОМА!

Британски амбасадор Стивен Вордсворт каже да је један од проблема који се може решити дијалогом Београда и Приштине непризнавање диплома са Косова у Србији. Вордсворт је у Прешеву оценио да „постоје начини да се око тога што српске власти не признају дипломе са печатом републике Косово постигне договор“. „То је једно од питања за које мислим да не би било тешко наћи решење. Постоје земље у којима на дипломи не пише име земље већ само назив универзитета, како је то и у Великој Британији“, казао је Вордсворт. Амбасадор Стивен Вордсворт у Прешеву је боравио као учесник посвећене младима, у организацији невладине организације „Иницијатива младих за људска права“.

Амбасадорка Данске Мета Кјуел Нилсен, која је такође учествовала на трибини, рекла је да министарство просвете ове земље не признаје никакве дипломе стечене у иностранству, јер дански образовни систем сматра да се ни у једној другој земљи не може стећи образовање на таквом нивоу као у Данској. „Албанци у Бујановцу и Прешеву се око непризнавања диплома које су стечене на Косову суочавају са проблемом који деле многе земље. У Данској је јако тешко добити нострификацију дипломе из било које друге земље, нешто је мало лакше уколико су то дипломе из нордијских земаља са којима имамо споразум и сличан образовни систем“, казала је Нилсен.

Округли сто посвећен проблемима младих одржан је Дому културе „Абдулах Краснићи“ у Прешеву уз присуство представника МУП-а, Координационог тела за југ Србије, тужилаштва за ратне злочине и јединим албанским послаником у Скупштини Србије Ризом Хаљимијем, али је изостало присуство локалних општинских функционера.

ВИШЕ ДЕЦЕ У ПУ

Министар просвете проф. др Жарко Обрадовић истакао је 7. октобра да је број деце у предшколским установама, у односу на 2003. годину када је износио 32 одсто, значајно повећан и да обухвата више од 47 одсто деце тог узраста. Обрадовић је на међународној конференцији „Васпитање и образовање предшколског детета у контексту стратегије одрживог развоја“ рекао је да је циљ Министарства просвете, да деце у обдаништима буде још више. Он је изразио задовољство због тога што је током протекле школске године 99 одсто деце похађало обавезни предшколски програм. „Значајан допринос повећању броја деце, представља и раније увођење обавезног припремног предшколског програма пред полазак у школу којим је у претходној години обухваћено око 99 одсто малишана“ - рекао је Обрадовић у општини Нови Београд. Законом о предшколском васпитању и образовању, који је усвојен у марту ове године, уведене су значајне новине које представљају подршку континуираном развоју ове делатности са циљем да се што више деце укључи у предшколски програм, а посебно малишани из осетљивих група, истакао је Обрадовић.

ПОВЕЋАН УПИС ПРВАКА

Министарство просвете саопштило је да је ове школске године повећан број уписане ромске и деце са сметњама у развоју и инвалидитетом. Број уписане деце ромске националности у први разред основне школе у просеку је повећан за 9,87 % у односу на претходну школску годину. Број уписане деце са сметњама у развоју и инвалидитетом у просеку повећан за 6,57 %. Ови подаци добијени су на основу упитника упућеног свим основним школама почетком септембра 2010. године и података за прошлу школску годину, као и анализе пристиглих података из 463 школе што чини 38 % укупног броја основних школа, саопштава министарство. У оквиру броја уписаних, број деце ромске националности је 2.136 (7,41 %) а број деце са сметњама у развоју и инвалидитетом је 1.570 (5,44%).

KOVERTE SVE TANJE, ZARADE SVE MANJE

Prosečna zarada u Republici Srbiji, isplaćena u avgustu 2010. godine, iznosila je 47.190 dinara. U odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u julu 2010. godine, nominalno je manja za 2,5%, a realno je manja za 4,1%. U pomenutom mesecu zarade su u vanprivredi i dalje bile veće u odnosu nego li na privredu, a najveće zabeležene su i nadalje na teritoriji Grada Beograda, gde su zaposleni ostvarili 58.445 dinara (bruto) zarade. U isto vreme najniže bruto zarade, gledajući velike centre, ostvarili su zaposleni u Gradu Nišu i one su iznosile 38.883 dinara. Najnižu zaradu u avgustu mesecu su ostvarili u Vladičinom Hanu i ona je iznosila svega 21.688 dinara. Prosečna zarada u AP Vojvodini isplaćena u avgustu iznosila je 46.156 dinara i bila je nominalno manja za 4,9%, a realno manja za 6,5%.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa u Republici Srbiji, isplaćena u avgustu 2010. godine, iznosi 33.955 dinara. U odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u julu 2010. godine, nominalno je manja za 1,8%, a realno je manja za 3,4%. U pomenutom mesecu zarade su u vanprivredi i dalje bile veće u odnosu nego li na privredu, a najveće zabeležene su i nadalje na teritoriji Grada Beograda, gde su zaposleni ostvarili 41.944 dinara (neto) zarade. U isto vreme najniže neto zarade, gledajući velike centre, ostvarili su zaposleni u Gradu Nišu i one su iznosile 28.031 dinar. Najnižu neto zaradu u avgustu mesecu su ostvarili u Vladičinom Hanu i ona je iznosila svega 15.676 dinara. Prosečna neto zarada u AP Vojvodini isplaćena u avgustu iznosila je 33.184 dinara i bila je nominalno manja za 2,8%, a realno manja za 4,5%.

	Prosečne zarade				Pros. zarade bez poreza i doprinosa	
	RSD		Nominalni indeksi		RSD	
	Avgust 2010		VIII 2010	VIII 2010	Avgust 2010	
	Ukupno	Privreda	Ukupno	Privreda	Ukupno	Privreda
Republika Srbija	47190	44577	97,5	97,0	33955	32193
Centralna Srbija	47576	44789	98,4	98,9	34244	32371
AP Vojvodina	46156	44013	95,1	92,3	33184	31720
Grad Beograd	58445	58156	98,2	99,4	41944	41841
Grad Novi Sad	53250	51661	94,2	91,0	38240	37144
Grad Niš	38883	31680	94,6	92,0	28031	23018
Grad Kragujevac	43694	38791	97,6	96,9	31454	28023

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa (tzv. neto), gledano po grupama delatnosti pokazuje veliku disperziju i kreće se od najniže, koja je zabeležena u grupaciji ribarstvo, gde je za avgust iznosila svega 16.488 dinara (od toga u Vojvodini još i manje – svega 15.814 dinara) pa do 70.660 dinara, koliko su primili u avgustu zaposleni u finansijskom posredovanju (doduše, tu su vojvodanski menadžeri u posredovanju primili 58.284 dinara u proseku, a na nivou centralne Srbije 75.623 dinara). Statistika je zabeležila da su među siromasima i nadalje zaposleni u hotelijerstvu i ugostiteljstvu sa 19.650 dinara u proseku, zaposleni u trgovini na veliko i malo sa 25.411 dinara, građevinarstvo sa 28.748 dinara, poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda sa 29.018 i zaposleni u prerađivačkoj industriji sa 29.463. Od delatnosti koje su iznadpro-

sečne uz bok zaposlenima u finansijskom posredovanju nalaze se, doduše na pristojnoj distanci zaposleni u grupaciji „Vađenje ruda i kamena“ sa 48.580, u proizvodnji električne energije, gasa i vode sa 45.463 dinara u proseku, zaposleni u državnoj upravi i socijalnom osiguranju sa 41.723, zaposleni u saobraćaju i vezama sa 38.986 dinara, javni poslenici, poput obrazovanja i zdravstva, nalaze se nešto iznad proseka, tako da su zaposleni u obrazovanju prosečno primili 35.837 dinara, od čega su, opet, vojvodanski zaposleni u obrazovanju bili ispod ovog granskog proseka i primili su na ruke 34.673 dinara, dok su njihove kolege u centralnoj Srbiji primile u proseku 36.323 dinara. Zdravstveni i socijalni radnici su u proseku bili neznatno iznad kolega u obrazovanju i oni su u proseku primili 35.960 dinara.

Period avgust 2010. – avgust 2009. godine

Prosečna zarada u Republici Srbiji, isplaćena u avgustu 2010. godine, u odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u avgustu 2009. godine, nominalno je veća za 8,2%, a realno je veća za 1,8%.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa u Republici Srbiji, isplaćena u avgustu 2010. godine, u odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u avgustu 2009. godine, nominalno je veća za 8,4%, a realno je veća za 2,0%.

Republika Srbija Avgust 2010. god.	Prosečna zarada bez poreza i doprinosa		
	Ukupno	C Srbija	Vojvodina
Ukupno	33955	34244	33184
Privreda	32193	32371	31720
Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda	29018	31039	27626
Ribarstvo	16488	22054	15814
Vađenje ruda i kamena	48580	46218	63358
Prerađivačka industrija	29463	28242	32274
Proizvodnja električne energije, gasa i vode	45463	45705	44388
Građevinarstvo	28748	28124	31014
Trgovina na veliko i malo, opravka	25411	26529	22149
Hoteli i restorani	19650	19812	19059
Saobraćaj, skladištenje i veze	38986	40103	34919
Finansijsko posredovanje	70660	75623	58284
Poslovi sa nekretnima i iznajmljivanje	36578	37024	35306
Državna uprava i socijalno osiguranje	41723	42029	40743
Obrazovanje	35837	36323	34673
Zdravstveni i socijalni rad	35960	36093	35595
Komunalne, društvene i lične usluge	31617	31347	32383

Period januar - avgust 2010.

Prosečna zarada u Republici Srbiji, isplaćena u periodu januar - avgust 2010. godine, u odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u periodu januar - avgust 2009. godine, nominalno je veća za 6,8%, a realno je veća za 2,3%.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa u Republici Srbiji, isplaćena u periodu januar - avgust 2010. godine, u odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u periodu januar - avgust 2009. godine, nominalno je veća za 6,9%, a realno je veća za 2,4%.

Nominalni indeksi zarada bez poreza i doprinosa	VIII 2010	VIII 2010	VIII 2010	
	VII 2010	XII 2009	VIII 2009	
Republika Srbija	ukupno	98,2	92,3	108,4
	privreda	98,0	95,7	111,3
Centralna Srbija	ukupno	98,5	93,0	108,8
	privreda	99,0	96,9	111,9
Vojvodina	ukupno	97,2	90,4	107,3
	privreda	95,5	92,4	109,8
Realni indeksi zarada bez poreza i doprinosa				
Republika Srbija	ukupno	96,6	87,5	102,0
	privreda	96,4	90,8	104,7
Centralna Srbija	ukupno	96,9	88,4	102,5
	privreda	97,4	92,1	105,5
Vojvodina	ukupno	95,5	85,4	100,9
	privreda	93,8	87,3	103,3

INFLACIJA VEĆ PREMAŠILA I NAJGORA OČEKIVANJA

Cene na malo roba i usluga u Republici Srbiji u septembru 2010. godine u proseku su povećane za 1,0% u odnosu na prethodni mesec. U septembru 2010. godine u odnosu na isti mesec 2009. godine cene na malo su povećane za 8,7% a u odnosu na decembar 2009. godine za 7,7%.

Troškovi života u Republici Srbiji u septembru 2010. godine u odnosu na prethodni mesec su viši za 1,1%. U septembru 2010. godine u odnosu na isti mesec 2009. godine troškovi života su povećani za 7,2% a u odnosu na decembar 2009. godine za 6,6%. Razlika između indeksa cena na malo i indeksa troškova života je

posledica različitog uticaja rasta cena pojedinih artikala na formiranje ovih indeksa.

„Teško je očekivati da inflacija do kraja godine neće premašiti osam odsto, naročito ako dođe do najavljenog poskupljenja gasa i drugih usluga pod kontrolom države“, izjavio je saradnik Instituta za tržišna istraživanja (IZIT) Saša Đogović. „Samo optimisti veruju da će ovogodišnja inflacija biti osam odsto. Ako hoćemo da budemo realni, procenjujemo da će inflacija premašiti projektovane okvire“, rekao je Đogović i naglasio da se u narednih tri do šest meseci očekuje cenovni pritisak u svim robnim grupama. Prema njegovim rečima, kvartalne prognoze ukazuju da čak 42% anketiranih proizvođača računa sa povećanjem cena, u odnosu na 26 odsto prethodnog meseca, a nijedan od njih sa smanjenjem cena svojih proizvoda.

ВАЖЕЊЕ КОЛЕКТИВНОГ УГОВОРА КОД ПОСЛОДАВЦА

ПИТАЊЕ: Како се утврђује коришћење годишњег одмора наставног и васпитног особља у васпитно-образовним установама?

ОДГОВОР: Према Закону о основама система образовања и васпитања запослени у школи, по правилу, користи годишњи одмор за време школског распуста. Сагласно члану 73. Закона о раду, годишњи одмор може се користити у два дела.

Према члану 74. Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05 и 61/05) дужина годишњег одмора наставног и васпитног особља у васпитно-образовним установама утврђује се у складу са законом. У зависности од потреба посла, послодавац одлучује о времену коришћења годишњег одмора, уз претходну консултацију запосленог (члан 75). Време коришћења годишњег одмора наставног и васпитног особља уређено је Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 62/03, 64/03, 58/04, 62/04, 79/05 и 101/05).

Према члану 127. запослени у школи, по правилу користи годишњи одмор за време школског распуста. Сагласно члану 73. Закона о раду, годишњи одмор може да се користи у два дела. Ако запослени користи годишњи одмор у деловима, први део користи у трајању од најмање три радне недеље у току календарске године, а други део најкасније до 30. јуна наредне године. Запослени који је испунио услов за стицање права на коришћење годишњег одмора, а није у целини или делимично искористио годишњи одмор у календарској години због одсутности са рада ради коришћења породитељског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и посебне неге детета има право да тај одмор искористи до 30. јуна наредне године. Према члану 76. Закона о раду, ако кривицом послодавца запослени не користи годишњи одмор, има право на накнаду штете у висини просечне зараде у претходна три месеца, утврђене општим актом и уговором о раду. Послодавац одговара за штету само ако је крив што запосленом није омогућио коришћење годишњег одмора. Одговорност послодавца за накнаду штете постоји ако се запослени обратио са захтевом за коришћење годишњег одмора, а послодавац је то одбио.

Према томе, запослена која је стекла право на коришћење годишњег одмора за 2009. годину, може исти делимично или у целини да искористи у току 2009. године или најкасније до 30. јуна 2010. године. О захтеву запослене за коришћење годишњег одмора одлучује послодавац у зависности од потребе посла и сагласно посебном пропису. Напомињемо да, уколико кривицом послодавца запослена не искористи годишњи одмор за 2009. годину до 30. јуна 2010. године, има право на накнаду штете. (*Мишљење Министарства рада и социјалне политике, бр. 131-04-00001/2009-02 од 2. марта 2009*)

ПИТАЊЕ: За један број чланова Општег колективног уговора утврђено је да се њихова примена одлаже (на пример, за висину накнаде за топли оброк, за регрес, за минули рад). Да ли имате информацију до када ово одлагање важи, односно када ће те одредбе Општег колективног уговора почети да се примењују?

ОДГОВОР: Одредбе Општег колективног уговора (у даљем тексту: ОКУ) које се односе на финансијске обавезе послодавца И ДАЉЕ СЕ ПРИМЕЊУЈУ. Анексом II Општег колективног уговора („Службени гласник РС“, број 8/2009), привремено је одложена примена одредби ОКУ („Службени гласник РС“, бр. 50/08 и 104/08 – даље ОКУ) које се односе на финансијске обавезе послодавца у складу са Споразумом о развоју социјалног дијалога. Наиме, у Споразуму о развоју социјалног дијалога, који су потписали сви учесници ОКУ и представник Владе, министар рада и социјалне политике, дана 30. јануара 2009. године, под тачком 1. алинеја прва, учесници ОКУ су се обавезали да ће до 30. јануара 2009. године закључити Анекс II Општег колективног уговора. Анексом ће се привремено, односно за период од шест месеци одложити примена одредаба Општег колективног уговора („Службени гласник РС“, бр. 50/08 и 104/08) које се односе на финансијске обавезе послодавца и то: члан 24. став 1. тач. 1, 2 и 5, члан 29, члан 31. алинеја 5, члан 32. ал. 4, 6 и 7, члан 35, члан 43. и члан 61.

Под тачком 4. Споразума о развоју социјалног дијалога, утврђено је, да су учесници споразума сагласни да континуирано анализирају могућност примене чланова ОКУ чија је примена привремено одложена, а да се месец дана пре истека рока од шест месеци, на седници Социјално-економског савета Републике Србије сагледа могућност примене одложених чланова полазећи од економске и социјалне политике Владе и ефеката светске финансијске кризе.

Поводом наведених ставова из тачке 4. Споразума, у члану 2. Анекса II ОКУ је и утврђено следеће: „Датум почетка примене одложених одредби ОКУ одредиће се посебним анексом Општег колективног уговора у скла-

ду са Споразумом о развоју социјалног дијалога“.

На основу наведеног може се констатовати следеће:

Социјално-економски савет до сада се није огласио да је, у складу са тач. 4. Споразума, на основу континуиране анализе, на својој седници сагледао могућност примене одложених одредби ОКУ;

није потписан нови Споразум о развоју социјалног дијалога којим би се на одређено време продужило даље одлагање примена наведених одредби ОКУ, или, евентуално одређивање датума почетка њихове примене;

није донет посебан анекс ОКУ, сходно члану 2. Анекса II ОКУ.

На основу тога се закључује да је примена одредби ОКУ које се односе на финансијске обавезе послодавца прећутно одложена на неодређено време.

ПИТАЊЕ: Да ли запослени има право на исплату дневнице уколико је упућен на службени пут у земљи где су му обезбеђени смештај и исхрана?

ОДГОВОР: Према члану 118. тачка 2) Закона о раду („Сл. гласник РС“, бр. 24/2005, 61/2005 и 54/2009 – даље: Закон), запослени има право на накнаду трошкова за време проведено на службеном путу у земљи у складу са општим актом и уговором о раду. Познато је да се под трошковима службеног пута у земљи сматра: дневница, путни трошкови и трошкови преноћишта (сходно Уредби о накнади трошкова и отпремнини државних службеника и намештеника („Сл. гласник РС“, бр. 98/2007 – пречишћен текст).

Наведеном одредбом Закона није прописана висина ових трошкова већ је прописано да се исти признају у складу са општим актом послодавца или уговором о раду. То практично значи да послодавац треба својим општим актом или уговором о раду да утврди висину трошкова службеног путовања и друге критеријуме који опредељују ово право. У пракси се трошкови превоза на службеном путу и ноћења признају у висини приложеног рачуна (колико је прописан и неопорезиви износ), а дневница се исплаћује у износу који је прописан актом послодавца или уговором о раду и у пракси се износ дневнице обезбеђује за покриће трошкова исхране на службеном путу и трошкова градског превоза у месту путовања.

Сходно наведеном, послодавац треба својим општим актом да пропише и шта ће се запосленом на службеном путу признати (исплатити) ако су му на том путу обезбеђени бесплатна исхрана и смештај, односно шта ће му се за тај службени пут исплатити као накнада трошкова. Овде послодавац може да предвиди да ће се запосленом исплатити дневница и поред тога што су му на службеном путу обезбеђени смештај и исхрана или и превоз, или да се неће исплатити дневница. У сваком случају ће се поступити према утврђеној одредби општег акта или уговора о раду.

Ако општим актом послодавца није предвиђена оваква могућност, послодавац (наредбодавац који издаје путни налог) може на самом путном налогу да назначи да је запосленом за тај службени пут обезбеђена бесплатна исхрана и бесплатно преноћиште и да по том основу неће имати трошкове нити надокнаде тих трошкова. У том случају запослени је обавештен о својим правима на накнаду трошкова на том службеном путовању.

ПИТАЊЕ: Колико траје важење колективног уговора код послодавца (појединачног)?

ОДГОВОР: Колективни уговор се закључује на одређено време, односно на период до три године. Законом о раду није дата могућност да се колективни уговор закључи на неодређено време.

Члан 263. Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05 и 61/05) прописује да се колективни уговор закључује на период до три године. По истеку наведеног рока, колективни уговор престаје да важи, ако се учесници колективног уговора друкчије не споразумеју најкасније 30 дана пре истека важења колективног уговора. Према томе, колективни уговор се закључује на одређено време, односно на период до три године. Имајући у виду да Законом о раду ниједата могућност да се колективни уговор закључи на неодређено време као и да, у складу са чланом 4. истог закона, колективни уговор код послодавца мора бити у сагласности са законом, као актом који има јачу правну снагу од колективног уговора, сматрамо да је одредба колективног уговора која прописује неограничено важење колективног уговора, супротна члану 263. Закона о раду.

Дакле, колективни уговор престаје да важи по сили закона, истеком рока од три године од дана закључивања, независно од тога што је колективним уговором прописано његово неограничено важење. (*Мишљење Министарства рада и социјалне политике, бр. 110-00-907/2009-02 од 29. јуна 2009*)

TUŽILA UČENIKA ZBOG CRTEŽA

Jedna srednjoškolska profesorka iz nemačkog grada Vehta tužila je svog šesnaestogodišnjeg učenika zbog toga što je na tabli nacrtao zeca, ali je sud mladića oslobodio krivice. Profesorka nemačkog jezika ima izuzetno retku fobiju od zečeva i jedan od učenika je to saznao samo par dana nakon što je počela da radi u jednoj gimnaziji. Ispričao je drugovima, a onda su se dogovorili da jedan od njih, koji je najbolje crtao, preko cele table nacrtaj zeca. Čim je ušla u učionicu, profesorka je dobila napad panike, pa je morala da interveniše i hitna pomoć. Mladić se kasnije izvinio profesorki i rekao da to ne bi uradio da je znao kako će reagovati, ali ga je ona ipak tužila.

DECA NE TREBA DA GUBE NASTAVU ZBOG VAŠKI

Većina dece na severnoj hemisferi vratila se ovih dana u školu, a kao i svake godine prodaja proizvoda protiv vaški je porasla. Deca koja imaju vaške najčešće se udaljuju iz američkih škola dok ih se ne otarase. Međutim, prema novim smernicama Američkog udruženja pedijatarata, deca ne bi trebalo da gube nastavu zbog vaški. Vaške su druge po redu, odmah posle prehlade, kada je reč o prenosivim bolestima, koje pogodaju školsku decu, navodi američka klinika „Mejo“, a prenosni Glas Amerike. Doktor Ranit Mišori iz medicinskog centra Džordžtaun u Vašingtonu kaže da stara pravila nisu dovela do rešenja problema jer, do trenutka kada se vaške primete u kosi, osoba ih već ima oko mesec dana. Mišori smatra da uklanjanje iz škole u tom trenutku neće promeniti broj ostale dece koja imaju vaške, a ono što škole treba da urade jeste da kada se pojavi prvi slučaj to odmah i objave. „Treba osigurati da svi provere svoju decu, sprovedu tretman kod kuće i vrate decu u školu sledećeg dana kao da se ništa nije

dogodilo”, kaže Mišori. Američko udruženje pedijatarata navodi da neki tretmani za uništavanje vaški, uključujući i preparate na recept, kao i one u slobodnoj prodaji, možda više nisu delotvorni zato što su vaške u nekim oblastima razvile otpornost na njih. Doktorka Elen Rom, pedijatar u dečijoj bolnici u Klivlendu, smatra da je najjednostavniji i najjeftiniji tretman šampon s jednog procentnim permetrinom. Ona kaže da glavu treba našamponirati, ostaviti 10 minuta, isprati i zatim oprati posteljinu i odeću, a sledećeg jutra ponovo oprati posteljinu i odeću. Lekari upozoravaju roditelje da pažljivo pročitaju listu sastojaka u proizvodima, koji se koriste protiv vaški, jer su neki od tih sastojaka zapaljivi, a drugi mogu da utiču na nervni sistem. Zato neki roditelji više vole prirodne lekove kao što su maslinovo ulje, vazelin ili majonez. „Ne postoje naučna ispitivanja i studije koje su uporedile kućne lekove sa bilo kojim drugim tretmanom, tako da ne znamo da li oni daju rezultati, ali nisu toksični i za neke ljude su u tom smislu vrlo prihvatljivi”, kaže dr Mišori. Suprotno ustaljenom mišljenju, lekari kažu da vaške nemaju nikakve veze sa ličnom higijenom i ne mogu da se prošire na ostale delove tela. Vaške ne prenose bolest, a njihovo prenošenje obično se događa u većim grupama kao što je škola i to kontaktom glave na glavu.

SLOBODA GOVORA KOŠTALA GA POSLA

Kraljičin govor je dosadan, rekao je direktno u mikrofون jedan britanski Di dže pre nego što je prekinuo božićno obraćanje kraljice Elizabete II i pustio muziku. Odluka da samovoljno skрати kraljičin govor naciji, u kome se posebno obratila britanskim vojnicima u Avganistanu, nije se nimalo dopala vlasnicima radio stanice koji su mu odmah uručili otkaz.

KOLEDŽ PLAĆA ODŠTETU ZBOG „MINIĆA”

Privatni koledž koji je izbacio učenicu koja je došla na čas u mini ljubičastoj haljini moraće da joj kao obeštećenje isplati više od 20.000 dolara, naložio je danas sud. Sudija Rodrigo Gorga Campos naložio je Univerzitetu Bandeirante u Sao Bernardo do Kampu da isplati učenici Geisi Arudi 40.000 reala odnosno 23.800 dolara za obeštećenje. Kada su je izbacili iz škole krajem prošle godine, univerzitet je napisao da ona nije poštovala „ni etičke principe, ni akademsko dostojanstvo i moralnost jer je nosila provokativnu i neadekvatnu odeću”, preneo je AP. Međutim, samo dan kasnije, zbog brojnih negativnih reakcija univerzitet je povukao svoju odluku. Aruda (21) je u međuvremenu preko noći postala poznata, pojavljivala se na televiziji i lansirala čak svoju sopstvenu liniju odevanja. Njen advokat već planira da uloži žalbu i da zatraži milion reala, odnosno 595.240 dolara odštete za svoju mladu klijentkinju.

SPAVANJE NA POSLU POVEĆAVA PRODUKTIVNOST

Mogućnost rada od kuće, odnosno van kancelarije, dovela je do velikog povećanja radne i životne fleksibilnosti, produktivnosti i sveukupnog zadovoljstva kod većine od skoro 2.000 anketiranih zaposlenih u američkoj informatičkoj kompaniji „Cisco” pokazalo je istraživanje koje je sprovela agencija „Televor-ker”. Skoro 70 odsto ispitanika izjavilo je da postižu veću produktivnost kada rade van kancelarije, a njih 75 odsto da zadatke obavljaju sa manje kašnjenja.

I Svemirska agencija NASA je došla do zanimljivog zaključka da spavanje na poslu povećava produktivnost. Dremka u poslepodnevnom satima u trajanju od 45 minuta povećava produktivnost za 35 odsto, a broj ispravno donesenih poslovnih odluka i do 50 odsto.

IZMISLILA TUMOR DA NE BI RADILA

Učiteljica Lesli Hemisej iz Pensilvanije uhapšena je nakon što je utvrđeno da je lagala da ima tumor na mozgu da ne bi odlazila na posao. U školi je rekla da mora da uzme dvomesečno bolovanje zbog odlaska na zračenja, jer tumor ne može da se operiše. Njene kolege su pokrenule akciju da se osnuje fond za prikupljanje pomoći za bolesnu učiteljicu, ali je to stopirano zbog toga što ona nije priložila odgovarajuću medicinsku dokumentaciju. Sakupili su joj, ipak, novac da otputuje u Dizmilend. Kada su istekla dva meseca, direktor škole je počeo da sumnja. Pozvao je lekara koji je navodno lečio Lesli i otkrivena je prevara. Lesli je, inače, tri puta bila u najužoj konkurenciji za učiteljicu godine u državi Pensilvanija. Uhapšena je i sud joj je odredio kauciju od 10.000 dolara da bi suđenje čekala na slobodi.

PRVOROĐENI INTELIGENTNIJI, MLAĐI IMAJU BOLJE OCENE

Prema rezultatima nove studije redosled rođenja kod braće i sestara utiče na njihovu inteligenciju kasnije u životu. Prvorodeni su uglavnom inteligentniji, ali njihova braća i sestre trude se više od njih. Dr. Tiffany L. Frank, sa Univerziteta Adelphi na Long Islandu vodila je istraživanje na temu da li redosled rođenja utiče na sposobnosti koje deca imaju. Pokazalo se da su prvorodeni u pravilu inteligentniji – posebno su bolji na području matematike i verbalnih sposobnosti. Mlađa deca će verovatno imati bolje ocene u školi i biti društvenija. Drugi po redu rođenja su se pokazali kao samostalniji i inventivniji. Najmlađa deca u porodici su uglavnom bezbrižnija.

Nova studija uključila je 90 parova braće i sestara u srednjoj školi. Prvorodeni su imali najbolje rezultate u matematičkim i verbalnom izražavanju, a uočeno je i da su nešto skloniji pefekcionizmu. Mlađa braća i sestre u proseku su imali bolje ocene, otvoreniji su, sentimentalniji i skloniji oprastanju.

Iako istraživanje nije ukazalo na razloge ovih rezultata, naučnici pretpostavljaju da je veća inteligencija kod prvorodjenih posledica dužeg vremena koje su proveli nasamo s roditeljima - luksuz koji druga deca uglavnom nemaju.